

אזמרה לשמך

פסקי הלכות והשובות מפי מורנו הגאון הגדול רבי עמרם פריד שליט"א
דיני קדימה בברכות (סי' ריא) – ט"ו בשבט

בס"ד
גליון מס'
233
ה שבט תשפ"ד
פרשת בא

יוצא מן הכלל בסדר מג"ע א"ש – מין אדמה חביב ממין העץ

ז. לסדר הברכות של מג"ע א"ש - יש יוצא מן הכלל, והוא באדם שלפניו שני מאכלים - האחד ברכתו 'העץ', והשני ברכתו 'האדמה' - אם מין האדמה חביב לו יותר הוא קודם (עי' כה"ח סקי"ד). אמנם באופן זה צריך שיהיה המין חביב גם בדרך כלל וגם בשעה זו, אך אם מין האדמה חביב בדרך כלל אך עתה העץ חביב יותר, או להיפך שבדרך כלל העץ חביב יותר ורק עכשיו חביב לו מין האדמה - יקדים לברך על מין העץ.

ח. אם לפניו מאכל שברכתו 'העץ' ומאכל שברכתו 'האדמה', ולכל אחד מהם ישנה מעלה שונה, יש להסתפק מהו סדר הקדימות - האם חביב, ז' המינים, שלם, או שלם, חביב, וז' המינים. וי"א שרק מעלת חביב קובעת, ואם חביבות שניהם שווה יקדים איזה מהם שירצה (עי' בהערה בסעי' י).

דיני קדימה במאכלים שברכתם שווה [זשח"ג]

ט. היו לפניו כמה מיני מאכל שברכתם שווה, יברך על המאכל שהוא משבעת המינים. אין שם מאכל משבעת המינים - יברך על השלם. אין שם שלם - יברך על החביב, ואם אין שם חביב - יברך על הגדול. וסימנך זשח"ג ז' מינים, שלם, חביב, גדול], וכבדוגמאות דלהלן:

ז' מינים

מין שבעה עדיף על שאר המינים, ולכן מי שלפניו חצי ביסקוויט מקמח חיטה ועוגה מקמח כוסמין, יברך על הביסקוויט מפני שהוא מין משבעת המינים, אפילו באופן שהעוגה שלמה וגדולה יותר וגם יותר חביבה.

וכן אם לפניו זית חצוי ואפרסק, יברך על הזית החצוי מפני שהוא מין משבעת המינים.

ש - שלם

שלם קודם לשאינו שלם, ולכן מי שלפניו מלפפון שלם ופרוסות גמבה, יברך על המלפפון השלם.

וכן אם לפניו עוגייה ופרוסת עוגה, יברך על העוגייה השלימה.

וכן אם לפניו חצי אגוז ופיסטוק שלם, יברך על הפיסטוק.

דין זה ששלם קודם לשאינו שלם, נאמר אך כאשר האיננו שלם חביב יותר וגדול יותר, ולכן יברך על המלפפון השלם, אך כאשר הגמבה חביבה לו, וכן יברך על העוגייה אך כאשר העוגה חביבה לו, וכן יברך על הפיסטוק אך כאשר האגוז חביב יותר.

ח - חביב

כשכל המאכלים מאותו מין, וכולם שלמים [או חצויים], יקדים את המאכל החביב לו בדרך כלל. ולכן מי שלפניו תפוח ואפרסק, ובדר"כ הוא אוהב יותר אפרסק, יקדים לברך על האפרסק.

ג - גדול

כשכל המאכלים מאותו מין, וכולם שלמים [או חצויים], וחביבותם שווה, יקדים לברך על הגדול, ולכן מי שלפניו לחמנייה גדולה ולחמנייה קטנה, יקדים לברך על הלחמנייה הגדולה.

האופנים בהם לא נאמרו דיני קדימה

א. דיני קדימה בברכות נאמרו כאשר מונחים לפני האדם שני מאכלים, וברצונו לאכול את שניהם כעת. אך אם המאכלים אינם לפניו כעת, אף שבדעתו לאוכלם, אין בהם דיני קדימה, ורשאי לברך על המאכל שלפניו [אף שהמאכל שיבוא לפניו תיכף, קודם עפ"י דיני הקדימה].

כמו כן, מאכלים שדרך בני אדם לאוכלם בסדר מסוים, כגון סעודה הפותחת בדג וממשיכה באורז ותפוז"א, או שאוכל ירקות מבושלים ואחריהם אוכל קומפוט - באופנים אלו, אף שברכת המאכלים המאוחרים עדיפה מצד דיני קדימה, אין צריך להקדימם.

דיני קדימה במאכל ומשקה

ב. מאכל ומשקה שברכתם שווה, אין בהם דין להקדים אחד לחברו.

סדר הקדימה

ג. הקדימה בברכות נקבעת לפי מעלת המאכלים, וחמש מעלות בברכות: **א.** ברכה מבוררת [עפ"י סדר מג"ע א"ש - לדוגמא: ברכת 'בורא פרי העץ' הפוטרת רק פירות מבוררת יותר מברכת 'שהכל' הפוטרת כל דבר]. **ב.** מאכל משבעת המינים. **ג.** מאכל שלם. **ד.** מאכל חביב. **ה.** מאכל גדול.

בהמשך יתבאר כיצד יש לנהוג כשמעלה אחת עומדת מול מעלה אחרת, כגון מי שלפניו פירות שאחד מהם מין שבעה והשני חביב, או האחד ברכתו 'מזונות' והשני שלם.

גדרו של 'חביב'

ד. נחלקו הראשונים בהגדרת חביב, אם הוא המין שחביב לו בדרך כלל או זה שחביב לו באותה השעה. ולמעשה הולכים אחר המין שחביב לו בדרך כלל (שו"ע ס"א) [ואם שניהם חביבים לו בשווה בדר"כ, וכעת מעדיף את אחד המינים, יקדימנו].

דיני קדימה במאכלים שברכתם שווה [מג"ע א"ש]

ה. היו לפניו כמה מיני מאכלים שאין ברכתם שווה, סדר הקדימה בברכות הוא: 'מזונות', 'הגפן', 'העץ', 'האדמה' ו'שהכל'. וסימנך: **מג"ע א"ש**. הטעם לסדר זה נקבע לפי נוסחי הברכות, ככל שהברכה יותר פרטנית ומבוררת, היא עדיפה על חברתה.

סדר מג"ע א"ש נאמר אף כנגד מין ז', שלם וחביב

ו. מעלת נוסח הברכה הפרטנית יש לה חשיבות יותר מכל שאר המעלות, ולכן מי שלפניו חתיכה של קרקר מקמח כוסמין, ותמר שיש לו את כל שאר המעלות, שהוא מין שבעה, ושלם, וחביב לו, וגדול יותר - בכל אופן תכריע מעלת הברכה הפרטנית ויקדים לברך 'מזונות' על הקרקר.

וכן מי שלפניו תפוח ואגוז, יקדים לברך על התפוח, שהוא גדול יותר מאגוז [א"כ האגוז חביב לו יותר].

מאפה ותבשיל: אם יש לפניו עוגה וקוגל אטריות, יברך 'מזונות' על העוגה, מפני שמאפה קודם לתבשיל.

כמו כן, אם לפניו עוגה, ביסלי וקרוטונים, יברך על העוגה, כיון שהביסלי והקרוטונים מטוגנים בשמן עמוק, והעוגה [-מאפה] קודם לתבשיל.

דיני קדימה בשבעת המינים

י. היו לפניו כמה מיני פירות משבעת המינים, יקדים לברך על המין הסמוך ל'ארץ' שבפסוק 'ארץ חטה ושעורה וכו', וסדר המינים הוא - **זית, תמר, ענב, תאנה, רימון.** מי שלפניו פירות מז' המינים ושלוח [חיטים תפוחות], אם השלוח חביבה לו יותר, יקדימה.

השו"ע (סי' ריא סע' ה) נקט שחיטה ושעורה שהם משבעת המינים, קודמים לשאר הפירות משבעת המינים רק כשעשה מהם תבשיל או פת. אכן אז ברכת המוציא או מזונות, ונמצא שיש להקדים מצד מעלת ברכתם גם אם לא היו ממין שבעה. ואם כוסס חיטה, וברכתו בורא פרי האדמה, כתב השו"ע שאין להקדימו למין העץ. בימינו מצויה חיטה תפוחה - 'שלוח', שדינה כחיטה הנאכלת בכסיסה, כמש"כ השו"ע (סי' רח סע' ד). וכתב המש"ב (סי' ריא ס"ק ט, יח, כז) דבמג"א משמע שדין זה הוא דווקא אם מין העץ חביב לו יותר, אבל אם חביבותו שווה, יש להקדים את החיטה הקודמת בפסוק לפרי האחר [שאף שגם הוא מין שבעה, הוא מאוחר בפסוק]. ולדבריו, מי שלפניו שלוח ותמר, אם התמר חביב יקדימו, ואם חביבותם שווה יקדים את השלוח אף שברכתו בורא פרי האדמה. אכן דעת הגר"א שכשאין ברכותיהם שוות אין שום דיני קדימה חוץ מחביב. לכן כתבנו שאם השלוח חביבה לו יקדימה, שכן הדין לכו"ע, אבל אם חביבותם שווה נכנסנו למחלוקת המג"א והגר"א אם יש דיני קדימה בשבעת המינים באין ברכותיהם שוות [כל זה הוא מלבד הנדון האם חיטה הנאכלת בכסיסה שברכתה האדמה ולא מברכים עליה את ברכתה החשובה, יש לה מעלת מין שבעה].

דיני קדימה בברכות ולא באכילה

יא. **דין הקדימה הוא רק להקדמת הברכה, אך אינו קובע את סדר האכילה.** וכגון, מי שלפניו ג' מאכלים שברכתם שווה, אחד מין שבעה, ואחד שלם, ואחד חצוי - יקדים לברך על מין שבעה וכו"ל, אך אחר שבירך ואכל ממין השבעה, אינו צריך להקדים לאכול את המאכל השלם, ויכול לאכול קודם את המאכל החצוי אם רצונו בכך.

וכן, מי שלפניו פירות שונים ובהם גם שבעת המינים [כמצוי **בסעודת ט"ו בשבט**], דין הקדימה הוא לברך על הזית, ומשבירך עליו ואכלו, יאכל את שאר הפירות בכל סדר שירצה, ואינו צריך להקדים את שאר הפירות ממין שבעה לפי הסדר שבפסוק.

טעה בסדר הקדימה

יב. כל דיני הקדימה הם לענין **לכתחילה**, אך בדיעבד אם בירך ראשונה על מאכל שהיה צריך לאחר - יצא ידי חובתו.

אמנם **אם בירך על מאכל ואח"כ רוצה לאכול מאכל חשוב יותר**, וכגון שבירך על תפוח ורוצה לאכול לאחמ"כ תמר, אין ברכת התפוח פוטרת את ברכת התמר, אפי' אם התמר היה מונח לפניו בשעת הברכה, אא"כ חשב בשעת הברכה לפוטרו [כמו כן, אדם שהיה לפניו זית וענב, וטעה ובירך על הענב לפני הזית, אין הזית נפטר בברכת הענב, ויברך שנית על הזית].

אכן **באורח** לא נאמר דין זה, ולפיכך אורח שבירך על תפוח ולאחמ"כ הביאו לפניו תמר, בכל אופן אינו צריך לברך על התמר, דנחשב כאילו חשב בשעת הברכה לפוטרו.

כמו כן, דין זה לא נאמר כאשר **עדיפות המאכל השני הוא מפני שהוא שלם או מפני שהוא גדול**, ובאופנים אלו המאכל נפטר בברכת המאכל הראשון [אע"פ שמצד דיני קדימה, היה צריך לברך קודם על המאכל השני].

כמו כן, **אם המין הראשון חביב לו יותר**, וכגון שאוהב יותר את התפוח מהתמר, אע"פ שהיה עליו להקדים את התמר, בדיעבד אינו חוזר ומברך עליו [דחוששים לשיטת הרמב"ם דחביב עדיף על מין שבעה].

מעלות נוספות

יג. המעלות שהוזכרו הן מדינא דגמ', ונפסקו בשו"ע. אמנם יש מהאחרונים שהוסיפו **מעלות נוספות** להקדמה לברכה. ולכן במקום שאין את המעלות דלעיל [דהיינו ששני המאכלים שלפניו חביבים בשווה ושניהם שלמים וגדלים זהה וכו'] י"א שצריך לברך תחילה על המאכלים שיש בהם את אחת מהמעלות הבאות.

ואלו המעלות הנוספות: מאכל שמברכים עליו 'שהחינו'. מאכל שנעשתה בו מצווה - כגון ריבה מאתרוג או פת מעירוב חצירות או תבשילין. פירות שגדלו בארץ ישראל. פירות שנמשלו להם ישראל. שיריים מסעודת מצוה. מאכל מזין יותר.

ספק בדיני קדימה – גלגל החוזר

יד. התבאר לעיל, שמי שלפניו שני מיני פירות - א' משבעת המינים וא' חביב, מברך על הפרי מז' המינים. עוד התבאר, שמי שלפניו פרי וירק והירק חביב, מברך על הירק אף אם הפרי הוא מז' המינים.

על פי כללים אלו דנו הפוסקים כיצד יש לנהוג באופן הבא: מי שלפניו זית תפוח ובננה, וסדר חביבותם אצלו הוא תפוח בננה וזית, צ"ע על מי מהם יקדים לברך, שאם יבא לברך על הזית שהוא מין שבעה, עליו להקדים את הבננה שאין ברכתה שווה ובגלל חביבותה יש להקדימה. אך לברך על הבננה אי אפשר לו, שהרי התפוח חביב ממנה. ואם ירצה לברך על התפוח, הרי דינו להקדים את הזית שהוא מן שבעה, ואין לדבר סוף.

והכריע בעל הקהילות יעקב זללה"ה, שיברך על הפרי שהוא ממין שבעה תחילה. והטעם הוא משום שכשבאים לבחון איזו ברכה להקדים בין ברכות שונות, יש לבדוק איזו ברכה חשובה יותר, וברכה שבאה לפטור מין חביב יש לה חשיבות גם אם לא יאכל מיד את הפרי החביב, ובמקרה הנ"ל, לברכת העץ יש חשיבות יותר מברכת האדמה, היות והיא פוטרת את התפוח שהוא חביב יותר, וכיון שהכרענו לברך על העץ, כעת אנו פונים לדון איזה פרי ממיני פירות העץ יש להקדים, וכאן ההכרעה על פי חשיבות הפרי, והכלל הוא שחשיבות מין שבעה עדיפה משל חביב, על כן יברך על הזית תחילה.

[אמנם אחרי שבירך ואכל מן הזית אינו צריך להקדים לאכול את התפוח לפני שיברך על הבננה, כפי שהתבאר שדיני הקדימה קובעים את סדר הברכות אך לא את סדר האכילה].

הגיליון הודפס ע"י

הרב רוני ליקר, הרב שילה אריאל והרב
שלמה בלאק הי"ו
להצלחת ילדיהם בתורה ויר"ש וכל העניינים

מספר הטלפון בבית הוראה

0733-260-800

להפניית שאלות לרב ולקבלת הגיליון
למייל - פנו לכתובת

6191265@gmail.com

לתרומות והנצחות ניתן לפנות

לקו בית ההוראה במספר

0733260800 שלוחה 11